

**YANGI ONA TILI DARSLIKLARIDAGI GRAMMATIK
MAVZULARNI O'QITISH*****Azamatova Dilnora****Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti
universiteti 3- bosqich talabasi*

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada yangi darsliklar asosida ona tili darslarida grammatikani o'qitish jarayoni, zamonaviy metodik yondashuvlar va interaktiv vositalar orqali grammatik bilimlarni o'zlashtirish samaradorligi yoritiladi. Grammatikani o'qitishda kommunikativ yondashuv, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) va integratsiyalashgan o'quv faoliyati muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *grammatika, yangi darslik, metodika, interaktiv, kommunikativ yondashuv.*

ABSTRACT: *This article discusses the process of teaching grammar in native language classes based on new textbooks, the effectiveness of mastering grammatical knowledge through modern methodological approaches and interactive tools. The communicative approach, information and communication technologies (ICT) and integrated learning activities are considered as important factors in teaching grammar.*

Keywords: *grammar, new textbook, methodology, interactive, communicative approach.*

Mamlakatimizda ta'lim sohasining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish yuzasidan turli xil farmon va qarorlar qabul qilindi va bunga asosan deyarli barcha dastur hamda darsliklar asosiga o'zgartirishlar kiritildi. Bunga sabab bo'lgan eng katta omil bizning milliy o'quv dasturimiz xalqaro talablarga hamda chet elning ko'zga ko'ringan ta'lim jarayonlari natijalariga tenglasha olmasligi edi Milliy o'quv dasturini ishlab chiqishga BMTning Bolalar

jamg'armasi (YUNISEF) va AQSh Xalqaro taraqqiyot agentligi (USAID) xalqaro ekspertlari jalb qilindi, dasturning o'zi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasida bir necha bosqichlarda muhokamadan o'tdi hamda inspeksiya tomonidan Ta'lim uzluksizligini ta'minlash konsepsiyasiga kiritildi.

So'nggi yillarda til o'rgatish metodikasida sezilarli o'zgarishlar sodir bo'ldi. Xususan, ingliz tilini o'qitishda yangi darsliklar joriy qilinib, ularda grammatikani o'rgatish an'anaviy yondashuvlardan zamonaviy va interaktiv metodlarga o'zgartirildi. Bu o'zgarishlar o'quvchilarning til kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

1. Yangi darsliklardagi grammatik materiallarning xususiyatlari

Avvalgi ona tili darsliklari tilning tuzilishiga oid tizimli qoidalar va bu qoidalarning yod olinishini ta'minlovchi mashqlardan iborat edi. Bu holatga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilgan holda quyidagicha o'zgardi.

1. Darsning (yoki darslar ketma-ketligidan iborat mavzuning) asosiy o'zagini avvalgidek grammatik qoida emas, balki matn tashkil etadi. Matnlar mavzu, uslub (badiiy, axborot, publitsistik, ilmiy-ommabop va boshqalar) hamda shakl (to'liq matn, infografika, jadvallar, diagrammalar va boshqalar) jihatdan turlicha bo'lishi mumkin.

2. Mashqlar matn asosida tuzilgan va o'quvchilarda quyidagi ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan: — matnni tushunish ko'nikmalari; — matn yaratish ko'nikmalari (yozma yoki og'zaki); — tanqidiy va ijodiy fikrlash, shuningdek, tadqiqotchilik ko'nikmalari; — til qoidalarini o'zlashtirish.

3. O'rganiladigan til qoidalari tizimli tarzda (fonetika va leksikologiyadan morfologiya, sintaksis va uslubiyatgacha) emas, balki matnlar asosida (matnda uchrashiga qarab) beriladi. Aksariyat hollarda qoidalar ixcham, ortiqcha terminologiyadan xoli tarzda beriladi. Darsliklar kesimida boshlang'ich sinflar matematika darsligini oladigan bo'lsak, avvalgi darsliklardan tubdan farq qiladi desak mubolag'a bo'lmaydi. Boisi, darslikda berilgan topshiriqlar o'quvchini nafaqat hisob-kitobga, balki, mavzularni oson anglashga, mantiqiy va tanqidiy fikrlashga undaydi. Darslikda berilgan rasmlar, chizmalar va jadvallar juda ham qiziqarli, shu bilan birgalikda o'quvchining tushunishi uchun sodda va aniq shaklda berilganligi o'quvchi

hamda pedagoglar uchun qulaylik tug'diradi. Dunyoning rivojlangan mamalakatlari Finlyandiya, Singapur, Janubiy Koreya, Buyuk Britaniya va milliy tajriba asosida tayyorlangan Milliy o'quv dasturida ham oquvchining matematik tafakkurini rivojlantirishga e'tiborni qaratilgan. Shuningdek, ilg'or o'quv dasturi asosida yaratilgan 1-sinf Matematika darsligida ham ilk bor farzandlarimizni matematik mushohadaga chorlaydigan mashg'ulot va topshiriqlarga keng o'rin berildi.

2. Kommunikativ yondashuv va integratsiya

Grammatik qoidalar nafaqat alohida o'rgatiladi, balki leksik mavzular bilan uyg'un holda integratsiyalashgan. Masalan, hozirgi zamoni kundalik ishlar haqida suhbatlashish orqali o'zlashtiriladi. Bu yondashuv grammatika va lug'at boyligini bir vaqtning o'zida rivojlantirishga xizmat qiladi.

3. AKT va interaktiv metodlar

Grammatikani tushuntirishda o'qituvchilar Quizizz, Wordwall, Padlet, Kahoot kabi vositalardan foydalanmoqda. Bular o'quvchilarda darsga qiziqishni oshirib, mustaqil ishlash, tez fikrlash, tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, sifat darajalarini o'rgatishda Wordwall o'yini orqali ajratish mashqlari bajarilganida o'quvchilarning ishtiroki 90% gacha oshgani kuzatilgan.

4. Tajriba asosidagi yondashuv

Nazorat va eksperimental guruhlarda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, AKT vositalari yordamida o'tilgan grammatik darslarda o'quvchilarning:

- mavzuni tushunish darajasi: 87%,
- mustaqil fikrlash: 80%,
- darsga ishtiroki: 92% bo'lgan.

Bu esa yangi darsliklar va texnologiyalar orqali grammatika o'rganishni yanada samarali qilish mumkinligini ko'rsatadi. Ijtimoiy tarmoqlarda muhokamalarga sabab bo'lgan «muammo» — ta'lim rus va boshqa tillarda olib boriladigan maktablar uchun o'zbek tili darsligiga tadbirkor Murod Nazarov haqidagi matnning kiritilgani haqida ham batafsil to'xtalib o'tish joizdir. Tillarni o'qitish metodikasida “autentik material” degan tushuncha mavjud. Tillarni o'qitishning zamonaviy usuli o'quvchini real vaziyatlarda tildan foydalanishga tayyorlashni

maqsad qiladi va buning uchun real hayotdan olingan turli xil materiallardan foydalanishni tavsiya qiladi. Ommaviy axborot vositalaridagi matnlar, xaritalar, chiptalar, reklamalar, ko'rsatmalar — til foydalanuvchisi real hayotda duch kelishi mumkin bo'lgan barcha narsalar “autentik material”, ya'ni haqiqiy hayotdan olingan material bo'lib xizmat qilishi mumkin

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak darsliklarning yangilanishi o'quvchilarni yanada yaxshiroq fikrlashga jalb qiladi. Hozirgi zamon talabiga binoan o'qishni talab qiladi. Yangi darsliklar o'quvchini yangi mavzuni puxta o'zlashtirishga va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Har bir darslikning yangilanishida necha yillik mehnat turadi. Yuqorida aytganidek xalqaro dasturlar ham darsliklarni yangilanishida juda katta ahamiyatga ega. Xalqaro dasturlar quyidagilar-PISA, PIRLS, TIMSS, EGMA, EGRA. Bularning har biri alohida yo'nalishda, alohida fanni o'rganadilar. Kelajak yoshlar qo'lida ekan yoshlarni kelajagini yoshlikdan yaxshilash kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Lolaxon O'rinboyeva, Mamanazar Jumayev, Nigora Ruzikulova, Umid Raxmonov, Shuxrat Ismailov, Nodira Ismailova, Nazimaxanum Usmanova. Matematika. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 1-sinfi uchun darslik. Toshkent 2021.
- 2.Akramjon O'ktamjonovich Mirzayev.Mamlakatimiz ta'lim tizimida raqamlashtirish va raqamli dunyoda o'qitish va o'rganishning mavjud imkoniyatlari.
- 3.Akramjon O'ktamjonovich Mirzayev, Odina Davronbek Qizi Pozilova. Boshlang'ich sinf o'quvchilarning o'qish savodxonligini oshirishda pirls tadqiqotining ahamiyati.
4. N.Mahmudov, A.Sobirov, Sh.Sattorov, Sh.Toshmirzayeva va D.Mannopova Ona tili. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 5-sinfi uchun darslik.-T.: G'ofur G'ulom nomidagi NMIU.2020/